

Norges første felthumanist

INTERVJU: Hvordan er det å være Norges første felthumanist i forsvaret? Salongen har intervjuet Ida Helene Henriksen.

Av Vilde Andrea Pettersen, mastergrad i idé- og lærdomshistoria fra Göteborgs Universitetet og redaksjonsmedlem i Salongen

I det moderne kunnskapssamfunnet blir kunnskap ofte forstått som praktisk nytte, og forbundet med økonomisk vekst. Når kunnskapsproduksjon vurderes slik, kan filosofi lett komme til kort fordi filosofiens verdi ikke utelukkende kan måles instrumentelt. Ida Helene Henriksen er filosofisk praktiker og Norges første felthumanist. Hennes stilling i forsvaret er et eksempel på hvordan filosofi kan anvendes utenfor universitetet. Samtidig er hennes rolle som felthumanist *ett* svar på det ofte stilte spørsmålet «hva skal vi med humaniora?».

Teori må leves

Hva gjorde deg interessert i filosofisk praksis, og hvordan oppfatter du relasjonen mellom din masterutdanning i filosofi fra Universitetet i Oslo og din profesjon som filosofisk praktiker?

- Det som gjorde meg interessert i filosofisk praksis var et ønske som ble stadig tydeligere for meg utover i studiet. Nærlig et ønske om å ikke være en livsfjern teoretiker, men en filosof som forholder seg til en praktisk virkelighet og dagliglivets utfordringer. I tråd med dette var det nok også viktig for meg å bidra med å bryte ned skillelinjene mellom filosofi og levd liv, en overbevisning om at teori må leves og erfares, og at filosofisk praksis kunne være én måte å gjøre nettopp det.

- Jeg vil si at det teoretiske grunnlaget fra masterutdanningen i sterk grad har vært med å forme min profesjonsforståelse, forteller Henriksen videre.

Dette grunnlaget finner hun i deler av eksistensialismen, fenomenologien og den feministiske etikken.

- For å utdype dette vil jeg særlig trekke frem viktigheten av tre aspekter. Det første aspektet er det vi kan kalle den eksistensialistiske grunnholdningen, nemlig forestillingen om det konkrete subjekts eksistens som utgangspunkt for tenkningen. For det andre, fortsetter hun, forstår jeg fenomenologiens vektlegging av levd liv og betydningen av kroppsliggjorthet som startgropen for de undersøkelsene en filosofisk praktiker initierer. Å bevege seg fra det konkrete til det allmenne, fra det partikulære til det generelle, og ikke minst pendlingen mellom disse, er noe av det som

kanskje kjennetegner profesjonen. For det tredje var og er den feministiske etikken, og spesielt deler av omsorgsetikken, essensiell for min forståelse. Da mener jeg blant annet hvilket menneskesyn som fremsettes, fremstillingen av den moralske aktøren, hvordan vi foretar moralske beslutninger, forholdet mellom fornuft og følelser, hvilke verdier som vektas og hvordan erkjennelse forstås. Alle disse tre retningene, avslutter hun, sier noe som sammen preger blikket jeg møter den Andre med, og kan ses som idealene for min utøvelse av filosofisk praksis.

LES OGSÅ: [Hva skal vi med filosofi?](#) • [Filosofisk impact](#)

Hva mener du er de viktigste arbeidsoppgavene som filosofisk praktiker?

- De viktigste arbeidsoppgavene til en filosofisk praktiker er å tilby et samtalerom hvor spørsmål av mer eksistensiell, etisk og verdimeessig karakter kan undersøkes på en sokratisk, reflekterende og tankevekkende måte. Dette innebærer å være en medtenker, skape rammer for undrende og reflekterende fellesskap.

En filosofisk praktiker, tydeliggjør Henriksen, trener i dialogkunst: evnen til å la seg berøre, gripe fatt i de riktige ordene, være var for uttrykksmåter, ta fram igjen små stikkord, stille de gode spørsmålene, evnen til dyp tilstedeværelse i den andres fortelling. Oppgaven er å lytte til det sagte, oppmerksomt og nysgjerrig, med henblikk på den meningen den andre søker å formulere.

- En slik dialog kan bidra med at den andre kommer i kontakt med seg selv, eller får et begrep om hvem man dypest sett vil være, sier hun videre. Jeg tror også det ligger en verdi i å gå inn i en ekte dialogisk relasjon til andre mennesker. Hva mener jeg med det? Jeg mener at dialogen kan gjøre sinnet og tenkningen større, den mentale fleksibiliteten større. Vårt verktøy er i ordene, og språkets rolle, sammenhengen mellom tanke, språk og erkjennelse, hvordan dette kan åpne for innsikt. I tillegg mener jeg begrepsarbeidet er av livsviktig betydning, eller bruken av narrativ. Å se samtalen/dialogen som et laboratorium for reell menneskelig vekst og forvandling. Valg av ord og vendinger er alltid en del av vår virkelighet, og derfor valg av hvem vi er.

Stillingen som felthumanist i forsvaret

Du er den første i Norge som tiltrer stillingen som feltlivssynsshumanist, også kalt felthumanist. Hvorfor tror du at denne stillingen ble utlyst for første gang akkurat nå?

- Jeg tror det er flere grunner for at dette skjer nettopp nå, svarer Henriksen. For det første kom det allerede i 2008 krav fra Tillitsvalgtdordningen (TVO) i Forsvaret om å utvide feltprestkorpsset med personell fra andre tros- og livssynssamfunn enn den norske kirke. Samtidig var det uttalte ønsker fra både Forsvarsdepartementet og Forsvarets ledelse, i tillegg til Feltprestkorpsset selv, om at forsvaret skal gjenspeile det mangfoldet som ellers er i samfunnet. I tillegg er det selvfølgelig mer

prinsipielle grunner, fortsetter hun, som grunnlovsendringene i 2012 som slår fast at tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje, samt et ideal om at også ikke-kristne skal ha tilbud om betjening i Forsvaret ut fra et likestillings- og mangfoldsperspektiv.

- Det er verdt å nevne at Forsvaret går foran og leder vei, når de nå åpner opp for en mer mangfoldig tros- og livssynstjeneste. Fokuset er «soldatens beste» og dette tar de på alvor. Det blir spennende å se hva som skjer i de andre offentlige institusjonene, som sykehus og fengsler, mener hun.

Du tiltrådte stillingen 1. februar. Hvordan opplever du at du har blitt mottatt av forsvaret?

- Jeg blir tatt i mot på en profesjonell og imøtekommende måte. Det å komme inn som pioner på et viktig felt, et område som skal støtte og veilede mennesker i en spesielt krevende situasjon, blir møtt med mange forventninger. Dette er forsvaret, og da Feltprestkorpset, klar over, og de gjør en god jobb med å gjøre meg tryggere i rollen, stille krav til min profesjonalitet, kompetanse og utvikling, samtidig som de er tydelige på å gi meg støtte der det trengs. Jeg opplever også at prestene ønsker å få til et godt samarbeid, og at de legger til rette for at dette kan skje.

- Selv om det nok har vært en del uro og skepsis til denne utvidelsen, er min erfaring at de menneskelige møtene er gode og basert på gjensidig respekt. I tillegg møter jeg soldater og annet militært personell som uttrykker at de setter stor pris på at jeg nå er her. At dette er noe de har ønsket i lengre tid.

Kan du fortelle litt om arbeidsoppgavene dine som felthumanist i forsvaret?

- Oppgavene mine går i grove trekk ut på å være en samtalepartner for vernepliktige og militært personell, undervise i etikk og militærmakt, rådgi i etiske og livssynsmessige spørsmål, samt bidra med å utvikle seremonier og markeringer. Tro- og livssynspersonell er militært ansatt, men vi er ikke-stridende og dette gjør at vi kan se på systemet med distanse og dermed opptre som en kritisk røst i Forsvaret. Andre oppgaver kan være i forbindelse med gravferd eller bryllup. Jeg har allerede fått to henvendelser om jeg kan være vigsler for par som ønsker militært bryllup.

Kritiske stemmer

Hvorfor er stillingen som felthumanist i forsvaret viktig? Hva tror du ditt nærvær i forsvaret som felthumanist kan tilføye forsvaret, og tror du at forsvarets posisjon i samfunnet vil endres som en følge av dette?

- Stillingen er viktig av de grunner som allerede er nevnt, at også ikke-kristne skal ha et tilbud, og at den totale ivaretagelsen av soldater derfor vil bli bedre. Jeg håper mitt nærvær kan bidra med økt fokus på viktigheten av å erkjenne likheter, samtidig som vi verdsetter ulikhetene, understreker

hun. Jeg håper også soldatene vil oppleve seg enda bedre ivaretatt, ved at det nå finnes en samtalepartner med min bakgrunn, og at jeg for eksempel kan bidra med å øke den etiske refleksjonen knyttet til soldatprofesjonen. I tillegg til at jeg er felthumanist, er jeg også kvinne, og det tror jeg er både viktig og verdifullt i en fortsatt veldig mannsdominert hverdag, både i Feltprestkorpset og i Forsvaret generelt, særlig nå som det er innført likestilt verneplikt.

- Jeg håper det faktum at Feltprestkorpset, eller tros- og livssynstjenesten, nå utvides, bidrar med en spennende faglig utvikling i chaplaincy-profesjonen. Det er i tillegg en god ting at det nå er flere, men med ulike faglige bakgrunner som kan være en kritisk stemme innad i Forsvaret, poengterer hun.

- At Forsvaret nå er en spydspiss innen tenkningen og praksisen knyttet til denne type tjenester viser at de tar mangfold på alvor. Det vil i det minste ha betydning for fremtidens tro- og livssynstilbud i offentlige institusjoner, og dermed ivaretakelsen av de menneskene som i kortere eller lengre tid oppholder seg i denne type institusjoner. Som moralfilosof håper jeg også å kunne bidra faglig inn i rettferdig krig-tenkningen og militæretikken.

Har ditt bilde av forsvaret eller filosofisk praksis endret seg siden du begynte som felthumanist i forsvaret?

- Begge to, på en måte. Forsvaret er «mykere» enn jeg trodde, og verdier som omsorg og ivaretakelse står for eksempel svært sentralt både i opplæring av de vernepliktige, og i lederutdannelsene, svarer hun.

- Forsvaret er så klart et stort og sammensatt apparat, fortsetter hun, med ulike forsvarsgrener, skoler, roller, oppgaver, osv., men min opplevelse er at de jeg har møtt er intelligente mennesker med integritet og høyt refleksjonsnivå over egen posisjon og rolle. Min forståelse av filosofisk praksis som et viktig bidrag i samfunnet, i for eksempel de store institusjonene som sykehus, sykehjem, fengsler, forsvar, har blitt forsterket disse månedene.

Finnes det er lignende behov for felthumanister i andre offentlige institusjoner?

- Svaret på dette spørsmålet er naturlig nok et åpenbart ja. Skal tilbudet ved de andre offentlige institusjonene gjenspeile dagens mangfold, er det bare et spørsmål om tid før tilbudene bør utvides. Det viktigste spørsmålet må være hva som er pasientens, fangens, soldatens beste, i tillegg til det menneskerettslige prinsippet om likebehandling, sier hun. Det er ikke tvil om at prestene i de offentlige institusjonene har gjort og gjør en utrolig god og viktig jobb, men det å utvide tilbudet, er ikke til forkleinelse for dette. Snarere tvert i mot.

LES OGSÅ: [Filosofiske samtaler med innsatte](#) • [Hvem trenger hvem?](#)

En varm anbefaling

Er filosofisk praksis noe du vil anbefale andre med en utdanning i filosofi, og hvilke egenskaper eller innstilling må til for å være en god filosofisk praktiker?

- Hvis man som fagfilosof er av den typen som ønsker å være en praktiker, hvis du er glad i mennesker, opptatt av språk, dialog og hva som fremmer refleksjon eller kanskje innsikt- og vil bruke filosofien som et konkret verktøy i dette arbeidet, da tror jeg filosofisk praksis er noe for deg, svarer Henriksen.

- Jeg tror en innstilling som vil være god å ha er et ønske om la seg berøre av andres liv, et ønske om å trenes i omtanke og respekt for den andre. En vilje til å øke vår sensitivitet i møte med den andre. Det sokratiske idealet om en lyttende og undring er noe av det vi trenes i, vi trenes i å stille gode, åpne spørsmål, øves i å la den andre tre frem.

- «Et oppmerksomt blikk er et kjærlig og rettferdig blikk», har [Toril Moi](#) sagt, og henter dette fra [Iris Murdoch](#). Jeg vil si at nettopp det å øve dette blikket, et blikk som forsøker å rette oppmerksomheten mot det de andre ser, som bruker tid på å forstå hvorfor de ser det de ser, er et blikk som ønsker å se et annet menneske med en åpen og avventende oppmerksomhet - det er noe av kunsten for en filosofisk praktiker, avslutter hun.